

DIRECTOR:
Dr. ALEXANDRU RUSU

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BLAJ - JUD. TARNAVA MICĂ:

INSERATE:
Un șir garmond: 6 Lei. La
publicări repetate după
:: :: favorabilă :: ::

Unitatea

REDACTOR:
Dr. AUGUSTIN POPA

ABONAMENTUL
Pe un an 200 Lei
Pe 6 luni 100 Lei
Pentru străinătate 400 Lei

Foaie bisericească-politică — Apare în fiecare Sâmbătă

Spre o mare operă

— Codificarea Dreptului Canonic Oriental —

Vorbă ce ni se spune de atâtea ori, în glumă, ori în serios: „Graeci sine lege vagantur“ cuprinde mult adevăr. Prin o adevărată nenorocire; rupându-se Orientul de Apus în ce privește legăturile canonice, el însuși este rupt și fărâmițat în privința legislației. Fiecare biserică națională a căutat să legifereze independent de celelalte; și aceasta n'ar fi încă pagubă, dacă însăși legiferarea nu ar fi așa de defectuoasă, încât pentru o mulțime de chestiuni foarte importante vechile și noile canoane ale bisericilor orientale nu au nici o dispoziție.

Adevărat, că în Bazilicale avem o normă: „De quibus scripta lex non est, in his morem et consuetudinem custodire oportet. Si vero et haec deficiat, sequi oportet ea, quae proxima sunt et similia ei, de quo quaeritur. Sin autem neque haec reperiantur, tunc ius, quo Roma utitur, custodire oportet“ (Liber II Tit. I. Caput XLI). Dar, noi am rămas așa de mult în urma bisericii romane cu toate: cultura, piață sufletească, și organizații încât în cele mai multe chestiuni, pentru cari canoanele noastre nu ne ajung, nu putem ținea pas cu Apusul. În consecință, normativul Bazilicalelor nu ne poate fi peste tot de folos.

Prin scrisoarea motu proprio „Cum iuris canonici“, dela 15 Septembrie 1917, răposatul Pontific Benedict al XV-lea a promulgat Codicele Dreptului canonic pentru Biserica latină, o lucrare de rară valoare și de un folos nebănuț, care face cinste bisericii catolice și canoniștilor ce l-au pregătit sunt conducerea Cardinalului Gasparri.

Doritori de a avea și pentru biserică lor un astfel de Codice, mulți prelați orientali au rugat pe actualul Papă să institue o comisie pentru a pregăti Codicele Dreptului Canonic Oriental.

Ascultând de această dorință, Sfântul Părinte are de gând ca încurând să numească Comisiunea, care va lucra sub prezidiul Sacrei Congregațiuni pentru Biserica Orientală. Din comisiune vor face parte cei mai distinși canoniști și orientaliști ai bisericii romane și câte un preot de fiecare rit, designat de Corul episcopesc respectiv. În lucrare se va ține seama de lipsile, necesitățile și împrejurările fiecărui rit, cum și de obiceiurile, tradițiile, privilegiile și limba lor, pentruca lucrarea să corespundă pe deplin și să fie în avantajul bisericilor respective.

Fiecare rit își va delega pe reprezentantul său încă înainte de 1 Octombrie c. și, probabil, că lucrarea va începe încă în toamna anului curent.

De pe acum ne bucurăm de această inițiativă, care, dacă va ajuta Dumnezeu să fie dusă la bun sfârșit, va ridica nu numai nimbul bisericilor orientale, ci va fi și un imbold spre o viață bisericească mai puternică, fiind de mare folos chiar și fraților disidenți. Vor vedea acești frați, cât de mult ține Roma la toate lucrurile noastre și cât de serios dorește progresul nostru.

Mănăstirile noastre

Rolul călugărilor în biserică Domnului — Mănăstirile trebuie să fie centre de înălțare sufletească

de A. C. ALBINUS

E în de obște cunoscut, că marea operă de creștinare și civilizare a popoarelor Europei au săvârșit-o călugării. Aceștia au luptat în primele șanțuri, doborând idolatria împărăștiind din belșug lumina strălucitoare a evangheliei. Preoții seculari au stat, parecă, înapoia frontului și au luat locul călugărilor numai după ce a trecut furtuna și societatea creștină s'a închiegat.

Când după opera de evanghelizare, se impunea opera de civilizare a popoarelor creștinate, călugării au fost cei dintâi muncitori și pe acest teren. În privința aceasta e clasic exemplul Franței. E știut, că în vechea Galie, pe urma asprelor legiuri fiscale romane, agricultura a devenit foarte anevoioasă, și, mai apoi, pe urma năvălirilor barbare, s'a ruinat cu desăvârșire. La finele secolului V, pădurile, întinzându-se din ce în ce mai mult, sfârșiră, ici și colo, prin a se împreuna.

În aceste păduri seculare au venit călugării irlandezi, formați în aspra regulă a sfântului Columban. Aci au găsit, unul într'o colibă de ramuri, altul într'o peșteră sau între ruinele vr'unui castru roman, loc de rugăciune. Și iată, că oameni singuratici și familii întregi, fugite de frica tâlharilor, la aceste mici grupări de călugări caută și găsesc puțină siguranță. Călugărul se transformă în șef de sat. Subt conducerea sa, se ridică locuințe modeste; în mijlocul pădurilor se deschid poieni. Pluguri ordinare desțelinesc pământul. Satul devine uneori oraș.

La fel a fost cu toate popoarele Europei. Și azi, în țerile occidentale, mănăstirile sunt centrele cele mai importante de pietate și fervoare creștinească. În Apus, satele sunt înviorate prin misiunile populare conduse, peste tot, de călugări. Mănăstirile sunt locașurile de închinare pentru zecile de mii de pelerini creștini. Cele din orașe sunt cele mai puternice cetățui ale creștinismului; în ele își găsesc odihnă, an de an, miile de intelectuali care țin exerciții spirituale. Literatura religioasă pentru popor și pentru clasa cultă, în cea mai mare parte, este opera călugărilor.

Altminteri, și la noi a fost așa. Leagănul culturii noastre, multă — puțină ce am avut, au fost mănăstirile. Dela unire încoace, întreg veacul XVIII, călugării din Blaj au fost purtătorii culturii religioase în Ardeal.

Incepând cu secolul XIX, viața călugărească, la noi, decade. Opera călugărilor e continuată, trebuie s'o recunoaștem, cu glorie de către Capitulul bobian. Totuși, lipsa activității călugărilor s'a resimțit mult. De aci, de-

cretul sinodal de a se restaura ordinul călugăresc al Basilianilor și nizuințele chiriarhilor de a reînvia trecutul glorios al mănăstirii Prislopului, de a împământeni noi ordine respectiv congregații religioase, de a aduna nesfârșite cete de credincioși la picioarele Preacuratei, la Bixad și la Nicula, la Moisei și la alte mănăstiri din cuprinsul provinciei noastre bisericești.

La noi, în eparhia Gherlei, marele episcop Vasile a fost celce, reînviind obiceiurile străbune, mai întâiu a adunat, în 1913, nesfârșite mulțimi de credincioși la mănăstirea Nicula. Cuvântul lui l-au ascultat nu numai țărani, ci și intelectuali, uniți și ortodocși, din Gherla, Dej, Cluj, Bistrița și alte orașe. Bărbatul genial urmăria planul măreț de a face din mănăstirile noastre ceea ce fuseseră mănăstirile din Polonia, descrise cu atâta căldură de Sienkevicz în romanele sale istorice: cetăți de întărire religioasă și națională.

Am fost, în acest an, la hramul mănăstirii din Nicula și am văzut ce a făcut succesorul episcopului Vasile, în curs de zece ani. M'au uimit mulțimile nesfârșite, pe care abia le cuprindea platoul larg din jurul sfântului lăcaș: zeci de mii de oameni, veniți din împrejurimi și din mari depărtări, din Sălaj și Năsăud, de pe Câmpie și din Țara Moșilor. M'a înduioșat atențiunea cucernică cu care urmăreau credincioșii ceremoniile înălțătoare, sfânta liturghie, hirotonirea a trei preoți, predica arhierelui. Și câte pilde de nebănuț bunătate, câtă milostenie, câte fapte bune se săvârșesc! Un exemplu: O văduvă săracă din Buduș, de lângă Bistrița, vine an de an la Nicula, cu câteva capre, singura sa avere. Ziua caprele se adăpostesc în pădurea din jurul mănăstirii. Seara și dimineața le mulge, și laptele îl dă pomană celor ce sunt mai nevoiași de cât dansa. O repetare a istoriei cu bănuțul văduvei sărace!

Conducătorii noștri să iea seama. Trecutul popoarelor creștine, exemplul țărilor apusene cu admirabile instituții călugărești ne arată limpede necesitatea imperioasă de a așeza pe temelii trainice, la noi, viața călugărească.

Călugării nu sunt numai auxiliarii preoților seculari. Ei sunt muncitorii din linia dintâiu. Ei străbat căile cele mai grele și, cu munca lor, le fac practicabile și pentru preoții de mir. Ei stau în fața involburării sufletelor până când se liniștește furtuna, rămânând preoților sarcina mai ușoară de a conduce suflete liniștite și împăcate.

Poporul și lumea noastră intelectuală are neapărată și grabnică nevoie de călugări mulți și buni și sfinți, care să umple mănăstirile existente, să fondeze alte noi, să se așeze la orașe, spre a înviora și lumina sufletele.

Nouii conferențe episcopicești. Marți în 27 August, s'au întrunit la reședința mitropolită din Blaj episcopii catolici de ambele rituri, pentru a discuta în comun chestiunile cari îi unesc în legătură cu dispozițiile Concordatului, care cere, în articolul aditional, că pentru „delimitarea circumscripțiilor bisericicești, precum și verificarea bunurilor cari vor forma Patrimoniul sacru conform art. XIII al aceluiaș Concordat, să se formeze în termen de două luni comisiunea ce are să decidă în cauză. Ea se compune din un delegat al Sf. Scaun — constituit deja în persoana Monseniorului Angelo M. Dolci, Nunțiu apostolic din București — și un delegat al guvernului, care încă nu știm să fie numit. Comisiunea aceasta va fi „ajută” de un delegat al episcopatului, designat de această conferență episcopicească în persoana I. P. S. S. Dr. Valeriu. T. Frențiu, episcopul nostru dela Oradea.

Conferența, la care au participat în afară de episcopii noștri — miază Preasfințitul Alexandru al Lugojului, reținut de alte afaceri — și Monseniorii Pacha de Timișoara, Mayer dela Oradea și Floznic dela Alba-Iulia (înlocuind pe P. S. S. Majláth), s'a ocupat și de principiile ce trebuie să prezideze la verificarea bunurilor ce au să formeze Patrimoniul sacru. Deodată a ales și o comisiune de trei (episcopii noștri dela Oradea și Gherla, plus administratorul apostolic latin din Oradea), care să elaboreze un proiect de statut pentru administrarea acestui Patrimoniu.

Înainte de această conferență, Luni în 26 August, și după ea, Miercuri în 28 August, a ținut ședințe aparte episcopatul bisericii noastre, în care s'au continuat discuțiile asupra propunerilor ce vor trebui făcute pentru noua arondare a eparhiilor provinciei noastre biseri-

cești, precum și a sediului noii episcopii dela Nord. În aceste ședințe, la cari au avut acces și membrii capitolului mitropolitan, episcopii noștri au discutat și diverse chestiuni referitoare la autonomia bisericească, la reorganizarea Academiei de teologie, la învățământul religios, la redresarea cărților liturgice epuizate și la alte chestiuni importante la ordinea zilei.

În tot cursul acestor conferențe, înalții oaspeți — între cari ținem să mai amintim și pe Monseniorii Dr. Iacob Radu, protonotar apostolic, și prepozit capitular în Oradea și Dr. Iosif Pop, abatele de Szenjobb — au fost oaspeții I. Preasfinției Sale, rar. mitropolit Vasile al Blajului.

Spre un concordat între Sf. Scaun și Iugoslavia. Agenția telegrafică Ceps anunșă, că la o conferență a episcopatului catolic iugoslav, ținută de curând la Zagreb, s'a examinat, în mod amănunțit, chestiunea proiectului de concordat cu Vaticanul.

La această conferență s'a discutat și concordatul încheiat între România și Vatican. Episcopii iugoslavi au ajuns la concluzia, că Iugoslavia ar putea lua concordatul român ca bază pentru tratativele cu Vaticanul, de oarece una din cele mai litigioase chestiuni, chestiunea școlară este regulată în concordatul român într-un mod echitabil. Conferența episcopilor a hotărât să se trimită guvernului din Belgrad un exemplar al concordatului român, împreună cu observațiile corespunzătoare. Episcopii iugoslavi și-au exprimat dorința de a se reînoi cât mai curând tratativele cu Vaticanul.

Din surse sigure se anunșă, că guvernul iugoslav a hotărât să satisfacă această cerere. Guvernul iugoslav este dispus să treacă imediat la tratative pentru un acord definitiv cu Vaticanul.

Citiți și răspândiți: „UNIREA“

Un răspuns

La cele publicate în ziarul »Cuvântul«, Nr. 1358, sub titlul: »Dela Saluen la Tibruc«.

Nu are cu ce să lauda „Cuvântul” pentru bazmul elefantului alb, pe care văzându-l Siammezul în pădure, dându-se peste cap, cum serie d. Ioan Conca, ori mai pe românește jucând „halarișul” strămoșesc — o umă a „haruspicium“-ului roman, pe care Nemții îl numesc și azi „heirup” —, cum se poate vedea și aceasta într'un subsol din Nr. 1358 al ziarului „Cuvântul“.

Urmând pe elefantul cel alb pe malul Saluenului în întreaga lui serbare — până ce-l bagă în biserică, unde să locuiască până la moarte —, autorul sare deodată pe malul Tibrului și compară superstițiile păgânești cu procesiunile religioase creștinești, cu sute de mii de credincioși evlavioși, cu Papa dela Roma în frunte, cu cântări liturgice și cu sf. Cuminecătura, ca apoi „halarișul” să revină iarăși la Saluen, scriind textual următoarele: „Aștept, Titan, răspunsul tău, în care să-mi spui, ce deosebire găsești între procesiunile de pe malul Saluenului și cele de pe ale Tibrului“.

Substituindu-mă lui Titan, voi încerca eu un răspuns, del. Conca. Numai să nu fi neînțelegător ca Balaam, când i-a vorbit măgarul pe care ședea. Căci ceea ce faci d-ta eu scrisul, au făcut oarecând în faptă Filistelei cu Sioniul Legii, și Dumnezeu le-a pedepsit țara și poporul pentru profanarea celor sfinte.

Află deci, că Cel cântat și adorat prin „Tantum ergo” și purtat de Papa în sf. Cuminecătura, cu care a binecuvântat poporul, este Celce zisese și Iudeilor că nu va rămânea piatră pe piatră din Ierusalim. Iudeii au răs de El, când L-au răstignit, dar în anul 70 s'a împlinit această profeție a lui Isus. Și nu L-a putut face de minciună nici Iulian Apostatul, când după 300 de ani încercă să reclădească Ierusalimul, oici foc și pară din pământ au risipit zidul și pe lucrători.

Papa a făcut multe „procesiuni sacre“

Polțu „Unirii“

Xilografii dela Blaj

de Prof. A. Lupeanu-Melin
bibliotecar arhidiecezan

II.

Cei dintâi tipogravi și gravori, despre cari știm, că au lucrat în vechea tiparniță dela Blaj, sunt:

1. *Vlaicul*
2. *Vasilie Kostandin*
3. *Dumitru Rîmnicianul*
4. *Mihail Betskereki*.

Aceștia sunt cari îngrijesc primele tipări-turi blăjene.

Vlaicu apare pentru întâiași dată în Strastnicul dela 1753, pe care Bibliografia veche românească de Bianu-Hodoș îl semnaleză numai, după prețioasa Dizertație a lui Vasilie Popp.*) Însă, neobositul adunător de vechi bucoavne, elevul marelui Cipariu, Ion Micu-Moldovanu, n'a dat odihnă stăruințelor sale, până nu și-a câștigat, cu bani grei, un exemplar complet, pe care l-a lăsat moștenire bibliotecii noastre centrale.

În această carte, în încadratura tipografică a titlului, la partea de jos, un mic chenar xilografic poartă semnatura „Vlaicu“. Tot aici, sub încadratură, citim numele meșterului: „Vasilie

Kostandin“.) Titlul Strastnicului are, ca frontispiciu, clișeu cu trei cruci, publicat de Veress, în opul citat p. 39.

Pe verso, cunoscuta gravură a Vlaicului, care reprezintă Mănăstirea dela Blaj în forma ei primitivă, cu o singură turlă în față și cu turla cea mică deasupra cupolei. Icoana poartă, de astă dată, semnătura „Vlaicu“, iar ca legendă următoarele stihuri, pe cari, fiind cea dintâi încercări de versificație cărțurărească în limba noastră la Blaj, le transcriem în întregime:

*Trei fețe văz în Troiță,
Un Dumnezeu în credință.
Tatăl, Fiul, Duhul sfânt
Un gând, și o voe sânt.
Troii s'au numit Hramul
Ca să păzească tot Neamul.
Și cei dintr'această vie
Un gând și o voe să fie.*

Această gravură mai are în Strastnicul dela 1753 încă trei xilografii, cu liniatura pronunțată și cu o mare duioșie în atitudinea figurilor. Acestea sunt: Răstignirea, la pag. 94, Punerea lui Isus în mormânt p. 124 și Învierea Domnului p. 171.

Pe Vlaicu îl mai întâlnim în Evhologionul dela 1757, Doctrina Christiana 1757 și Orologionul dela 1766.

În Doctrina Christiana, pe care a îngrijit-o meșterul Betskereki, pe verso titlului, găsim icoana Maicii Domnului cu Fiul în brațe, având legenda: „Icon Beatae Mariae Virginis ad Claudiopolim lacrymantis“. Gravura are și anul, în colțul stâng, de jos: 1751. Acest an, pe care-l

*) A se vedea și scrisoarea lui T. Cipariu din 1 Apr. 1835, către V. Popp, în *Dizertație* p. 43.

aflăm și în alte gravuri ale Vlaicului, ne dă temeiul să credem, că autorul xilograf, este la Blaj chiar dela începuturile tiparniței noastre.

În neprețuita colecție de plachete a bibliotecii noastre, Vlaicu are următoarele exemplare: Maica Domnului cu Fiul în brațe, 1751; Isus în grădina Getsimani, 1751; Prinderea lui Isus; Punerea pe cruce; Răstignirea; Luarea de pe cruce; Așezarea în mormânt, 1755; Învierea Domnului; Mănăstirea dela Blaj. Și chenărașul amintit, din Strastnicul dela 1753.

Dumitru Rîmnicianul este meșterul care a tipărit „Învățătura creștinească prin întrebări și răspunsuri“, la 8 Maiu 1756. Altă dată, după cunoștințele pe cari le avem până acum, nici nu se mai ivește în jurul tiparelor dela Blaj.

Mihail Betskereki, pe care îl întâlnim la Blaj în Dumnezeștile Liturгии dela 1756 și în Doctrina christiana din anul următor, este acelaș, care a tipărit, la Cluj, Bucoavna dela 1744. Prezența lui aci, a făcut pe harnicul adunător de hriseave Vasilie Popp, să creadă, că tiparnița noastră, înainte de-a ajunge la Blaj, ar fi stat un timp, după unire, în slujba Iesuișilor dela Cluj.

Seria se continuă cu:

5. *Petru Tekeld* și

6. *Diaconul Ioanichie*.

Tekeld se întâlnește în admirabil tipărit „Votiva apprecatio“, dela 1760, în care, din prilejul zilei onomastice a episcopului Arom „umiliți servi“, tipografii dela Blaj, îi închină patronului, cu sărutări de mâni, simțirile lor de cea mai supusă grațitudine. Pe verso titlului se găsește interesanta plachetă cu blazonul

*) Bibliografia, tom. II, p. 126.

